מראה יחזקאל על התורה — ויקרא

ויקרא אל משה וידבר כו' מאוהל מועד כו' אדם כי יקריב מכם קרבן כו' תקריבו את קרבנכם כו', כבר האריכו המפרשים לדקדק במקראות הללו, ועוד אוסיף עליהם, שהתחיל ויקרא אל משה ולא אמר מי קרא ומתחילה הול"ל ויקרא ה' אל משה וידבר אליו כו', ונלע"ד לפרש לפי פשוטו עפימ"ש רש"י גבי וישמע את הקול מדבר אליו ולא נאמר מדבר בשו"א מפני שאינו דרך כבודו של מעלה שהקב"ה ידבר עם אדם ילוד אשה, ואע"ג דבשאר דוכתי נאמר וידבר ה' אל משה היינו לשבר את האוזן, ועכ"פ במקום עיקר הסיפור הוצרך לבאר האיך יצא הדבור מהקב"ה למשה, וע"כ ג"כ כיון המקרא לזה ולא כתב ויקרא ה' אל משה שאינו דרך כבוד רק סתם ויקרא ולא כתב מי קרא, וכתב אל"ף זעירא כי אל"ף מורה על אלופו של עולם, ואח"כ אצל הדבור נאמר השם ושם לא כתב שהיה מדבר למשה רק וידבר ה' אליו שעם עצמו דבר ומשה שמע ממילא, הנה כי כן נ"ל כוונת מקרא זה.

אבל עדיין צריך ביאור מ"ש מאוהל מועד דמקודם הול"ל ויקרא אל משה מאוהל מועד, ועוד מ"ש כאן שלש אמירות, לאמר, דבר אל ב"י, ואמרת כו' שהם למותר, ועוד מ"ש אדם כי יקריב ולא כתב איש כי יקריב כמו שהקשה רש"י ע"ש, גם הול"ל אדם מכם כי יקריב, ועוד שהתחיל בלשון יחיד וסיים בלשון רבים. והנ"ל עפימ"ש (מלאכי ב ו) תורת אמת היתה בפיהו ועולה לא נמצא בשפתיו בשלום ובמשור הלך אתי ורבים השיב מעון כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא, ולבאר זה נ"ל עפימ"ש אדם ובהמה תושיע ה' שאמרו חכמז"ל (עי' חולין ה:) אלו בני אדם שדומין לבהמה, ושמעתי אומרים דהנה אמרו בגמ' [ירושלמי מכות פ"ב ה"ו] שאלו לחכמה הנפש החוטאת [מהו ענשו] ואמרה תמות ושאלו לתורה ואמרה תביא קרבן אבל הקב"ה אמר יעשה תשובה, וזהו אדם ובהמה תושיע ה' שנתן לנפש החוטאת שלא תמות ולא מצטרך להמית שום בעל חי.

וביאור הענין הוא דהנה אמרו חכז"ל [מדרש תהלים קכב] ירושלים הבנויה כעיר שחוברה לה יחדיו, ירושלים נקרא בית המקדש שלמטה מכוון נגד בית המקדש של מעלה ששם מיכאל השר הגדול עומד ומקריב נשמותיהן של צדיקים על גבי המזבח, והנ"ל בענין הקרבה זו דהנה המפורשים חקרו ליתן טעם איך השכינה היתה שורה בישראל ע"י הקרבנות והחבר השיב להמלך כוזרי [מאמר ב' כו] שהוא כמו שהנפש מתדבקת באדם ע"י האכילה אעפ"י שהנפש הוא רוחני והמאכל הוא גשמי, כמו כן אי אפשר להשיג דבר זה בדעתינו, והבחינת עולם השיב עליו שצורך אכילה נראה באדם חסרונה ומבלעדי אכילה יחלש הגוף וממילא יתבלבל השכל, משא"כ צורך הקרבנות אין נראה ולא נרגש לנו חסרונם בשום אופן.

אמנם ביאור הענין הוא לדעתי וקצת דומה לזה מצאתי, והוא דהנה כשאדם חוטא הוא פוגם במחשבה ודבור ומעשה, ע"כ צריך האדם לתקן מה שפגם שיכנע לבבו ומחשבתו ודבורו ומעשיו לעבודת השם, וע"כ רצה השי"ת לזכות את ישראל אפילו מי שלא יוכל להתעורר מעצמו לתקן פגמו, ע"כ צונו להקריב קרבנות כל החוטא והיינו שיחשוב האדם בעצמו בעת ההקרבה שהוא היה ראוי לכל העונשין הללו רק שחס הקב"ה עליו ליקח תמורתו ובזה מתקן פגמו דהיינו מה שחטא במעשה מתקן ע"י ההבאה והסמיכה, והדבור ע"י הוידוי, אמנם מה שפגם במחשבה זה נתקן ע"י הכהן העובד כי זה מחשב וזה עובד לא אמרינן, וכמ"ש בס' עשרה מאמרות שלכך נקרא הכהן איש חסד אעפ"י שהכהנים קפדנים הם, כי בעת ההקרבה היה צריך לשתף מחשבתו עם המקריב ולהתאחד עמו להעלות מחשבתו והשתוות לא יכון רק ע"י אהבה.

והנה בודאי עיקר הפגם והתיקון הוא במחשבה, וכדאיתא בתוספתא הביאה הרמב"ן [פ' ויקרא א ט בשם הספרי פ' פנחס] אצל קרבנות לא נאמר אלקים או צבאות רק השם בלבד ריקן כל העבודות כלן לשם המיוחד, והיינו כמ"ש הרמב"ן [שם א ד] שלכך העולה כלה כליל לפי שמכפרת על הרהור הלב שלא ידע רק השי"ת לבדו, והנה כשרוצה לתקן איזה פגם צריך לתקנו במקום העיקר שנפגם, וע"כ לדעתי אם היה הכהן קדוש ה' כמלאך אלקים בודאי היה יכול לעשות ע"י מחשבתו להעלות ג"כ מחשבת המקריב לתקן כל מה שפגם להתעורר בתשובה ואז לא היה צריך לשום קרבן כי המעשה והדבור היה מתקן ע"י התשובה, וזהו ששבח הכתוב את הכהן ואמר תורת אמת היתה בפיו שתיקן הדבור, ובשלום ובמישור הלך לתקן המעשה ובפעולה זו רבים השיב מעון שנתעוררו לתשובה כנ"ל, והיינו כי שפתיו ישמרו דעת במחשבתו הקדושה כי מלאך ה' צבאות הוא כמו שמיכאל השר הגדול מקריב נשמותיהן של צדיקים בעולם שאין שם גשמיות כלל כ"כ הוא עושה למטה.

וזהו ביאור הכתוב וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר פי' שדיבר עמו מבחי' אהל מועד שהוא כנגד בית המקדש שלמעלה, ולזה אמר דבר אל ב"י ואמרת, שני עניני דיבורים, אדם כי יקריב פי' אדם הוא המדריגה העליונה ונקרא כן ע"ש אדמה לעליון (ישעיה יד יד), ור"ל כשהמקריב הוא בבחי' אדם ואז יקריב מכם הנשמות ישראל יקרבם להשי"ת כמו מיכאל השר הגדול כי הוא דומה למלאך ה', וכמו כן אמרו במדרש (ויק"ר א א) על ברכו ה' מלאכיו מדבר בתחתונים, ואז הוא קרבן לה' להשם המיוחד ועבודה זו היא חפץ המלך שהקב"ה אמר יעשה תשובה ויכפר, אבל מן הבהמה היינו כשהמקריב הוא מן הבהמה כמאמרם אלו בני אדם שדומין לבהמה, ועוד כי אד"ם בגימט' מ"ה כנגד השם של עולם המלאכים ובהמ"ה גימט' ב"ן כנגד השם של עולם התחתון העשיה, ואזי תקריבו את קרבנכם שתצטרכו לעשות מעשה בפועל וגם לא יהיה קרבן לד' המיוחד בלבד כי אין חפץ לה' בעולות וזבחים כמשוע בקולו, הנה שמוע מזבח טוב.

לפרשת זכוראדם כי יקריב מכם קרבן לה' כו' מן הצאן כו' תקריבו את קרבנכם כו', הדקדוקים גלוים בשכבר הארכתי ליישבם, ועכשיו נ"ל דהנה מצינו שני פעמים מחיית עמלק בתורה הא' בפרשת בשלח ושם לא נאמר הציווי על ישראל רק מחה אמחה וכו', עוד יש לדקדק שם משחז"ל דתיבת מחר אין לו הכרע ולכאורה קשה דודאי אדלעיל קאי דאל"כ האיך יצונו היום ללחום ולמחר יתפלל, ועוד מה זה שאמר לו שיהיה מטה אלקים בידו, ופעם ב' בפרשת תצא שם נצטוו ישראל על מחיית עמלק, ויש ג"כ דקדוקים רבים חדא למה כפל תיבת בדרך [אשר עשה לך עמלק בדרך וכו' אשר קרך בדרך], ועוד מהו לשון הנחשלים, ועוד כפל הצווי לא תשכח, ובעיקר הדבר יש לתמוה מה איכפת לן בזה שנזכיר מעשה עמלק שלכאורה מצות זכור נאמר על המעשה שעשה לנו ומצות לא תשכח נאמר על המחייה מאי נפקא מינה בזכירה זו, ומצינו שהזהיר הכתוב שלא לשכוח את השי"ת כמ"ש (דברים ו יב) השמר לך פן תשכח את ה' אלקיך דהיינו לקדש המחשבה ולא לטמאותה במחשבת ערל וטמא, גם למה התחיל לשון יחיד, עשה לך, וסיים בלשון רבים בצאתכם וחזר ללשון יחיד ויזנב בך.

דמצינו בספרים שפורים יש לו שייכות עם יום כפורים ומה שמתקנין ביום הכפורים בצום צריכין לתקן בפורים באכילה כדלקמן, וזהו ג"כ ענין הגורלות שהפיל הכהן גדול, לפי שהישראל נתונין בדין עם האומות העולם וצריך להיות הגורל של ה' עולה בימין מדת החסד ומדת הדין יחול על האוה"ע, כמו כן היה ענין הגורל שהפיל המן, וע"כ נקרא פור כי פ"ו גמטרי' אלקים ור' הוא אחוריים דאלקי"ם, והמן רצה להפיל פור על ישראל, אבל המקרא צווח הוא הגורל, גור"ל גמטרי' עמל"ק עה"כ, שנפלו הדינים על עמלק והוא הגורל האמור ביום כפורים, וכמו כן איתא במדרש הלא עשו אחי איש שעיר כמ"ש ונשא השעיר עליו את כל עונותם, עונות תם, ואנכי איש חלק, כי חלק ה' עמו, [ב"ר פס"ה טו, ונשא השעיר עליו זה עשו שנאמר הן עשו אחי איש שעיר, את כל עונותם עונות תם שנא' ויעקב איש תם] והוא הגורל בעצמו הפיל משה רבע"ה. וזהו ביאור הכתוב לפענ"ד ומטה האלקים בידי (שמות יז ט) ר"ל שהטיית הדינים יהיה בידי, וע"כ מחר הוא אותיות מחיר [פי' מחיר וחילוף] כמ"ש ואתן אדם תחתיך כו' עדיין לא היה לו הכרע איך יהיה הצדיק מצרה נחלץ ויבא רשע תחתיו כמו שהיה גבי מרדכי.

והנה אמרתי טעם למה ביזה עמלק את המילה, הוא לפי שמצוה זו כוללת כל התורה כי עבד המלך בזמן שנושא עליו כבלא דעבדא וחותם המלך הוא מודה שהוא עבדו ויש עליו עול מוראו וממילא הוא מחוייב בכל מצותיו, משא"כ כשמסיר מעליו את החותם אזי הוא פורק ממנו עול מלכות, ועמלק רצה להעבירם ממצות ה' ולכן ביזה את המילה, וגם המן החטיא את ישראל בצלם שהוצרכו להשתחות לו וע"כ לא רצה מרדכי, וגם בסעודות אחשורש הכל היה עצתו, עוד מצינו שהרע להם ג"כ בגופם דהיינו עמלק רצה להלחם בהם ולאבדם וכ"כ המן.

והנה מה שהזיק לנו בגשמיות וצער הגוף זה על הקב"ה לנקום נקמת ישראל ולמחות את שמו, אבל מה שהחטיאם והישראל נתפתו אחריו זה מוטל על ישראל לבער את היצה"ר מהם ולקבל עליהם עול מלכות שמים שלימה, וע"כ לעיל בפ' בשלח גבי עמלק שם היה העיקר מה שהרע להם בגופניות כי ברוחניות לא היה יכול להפרידם שהיה כאן משה ואהרן והזקנים ושם קבל הקב"ה על עצמו ואמר כי מחה אמחה כו' ואומר מלחמה לה' בעמלק, וכמ"ש בשל"ה שלכך לא נאמר השם בהמגילה שאעפ"י שהישראל השיגו כל הגדולה והכבוד מ"מ עדיין לא נתקן השם ולא נתמלא, אבל במשנה תורה שם מדבר בענין הרוחניות שהחטיאם, וזה היה יותר בהמן כי באמת בגופם לא עשה להם רק רצה לעשות והקב"ה הפר מחשבתו, אבל בקלקול הנשמה יצאתה מחשבתו לפועל כנ"ל, וע"ז הוכיח משה את ישראל ואמר שמוטל עליכם לזכור תמיד את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים כדרך שביציאת מצרים אשר קרך בדרך שטימא אות והדיחך ממצות ה' ויזנב בך כל הנחשלים אותן שנמשכו אחר זוהמת הנחש, ואתה עיף ויגע מתורה ומצות ולא ירא אלקים שלא היה בך יראת ה' וע"כ היה יכול לשלוט עליך, אבל בהניח לך ה' מכל אויבך בין מאויב פנימי ובין מאויב חיצוני אזי תמחה את זכר עמלק שהדבר מוטל עליך.

והנה אחז"ל (ברכות נה.) בזמן שבית המקדש קיים מזבח מכפר ועכשיו שלחנו של אדם מכפר, ביאור הדבר שבזמן שביהמ"ק היה קיים לא היה להם חטאים שתמיד של שחר היה מכפר על עבירות שביום כו' ולא היו בני אדם מוגשמים והיו צריכין רק לאתערותא דלעילא וזה היה נעשה ממילא ע"י הקרבן שהכהן היה מייחד העולמות, אבל עכשיו שמוטל עלינו למחות את עמלק תוקפא דס"א ע"י המאכלים ותענוגים ולקדש במותר לו וע"כ שלחנו מכפר, וזהו אדם כי יקריב מכם דהיינו הכהן שאחד יקריב בשביל כלכם אזי הוא קרבן לה' שיהיה צורך גבוה להשפיע עליכם, אבל מן הצאן ומן הבקר כו' דהיינו בזמן הזה שעבודת האדם הוא ע"י אכילה אזי תקריבו את קרבנכם שהדבר יהיה מוטל עליכם למחות את עמלק ולהתקרב אל הקדושה.

חידושי אגדה לחתונהאדם כי יקריב כו' דבני אדם דומין בכמה דברים למלאכים ובכמה דברים לבהמות (חגיגה טז.) דהיינו בענין הזיווג כשאינו לשם שמים הוא מעשה בהמה, ולכך כתיב (בראשית ה ב) ויקרא את שמם אדם, דיש ד' שמות גבר איש אנוש רק אדם מורה על אחדות שאין לו ריבוי, ולכן כתיב ביעקב נפש (בראשית מו טו) ובעשו נפשות ביתו (בראשית לו ו), וע"כ אמרו חז"ל (ב"מ קיד:) אתם קרואים אדם כו', וע"כ כשהזיווג לש"ש להדבק באשתו ולהנצל מהרהורי עבירה הוא בשלום עמה והם כגוף אחד, וז"ש אדם אימתי הוא בחי' אדם כי יקריב לעצמו זיווגו מכם דהיינו מעצמותו א' מצלעותיו זה יהיה קרבן לה' שהוא לש"ש, אבל מן הבהמה כו' אם עושה רק מעשה בהקריבו את קרבן ולא לש"ש כמ"ש על חדשיכם ומועדיכם שנאה נפשי כו' ולא כתיב חדשי ומועדי כדאיתא בגמ' (במ"ר כא כה), וכמו כן לענין הזיווג כשנושא אשה להשלים את נפשו שיהיה אדם והיינו כי יקריב מכם זה שנחסר מעצמותו עצם מעצמו ובשר מבשרו זהו קרבן לה' שנרצה לו לכפר עליו, אבל מן הבהמה כנ"ל הוא רק קרבנכם כנ"ל.